

1

Welke invulling is er aan de verschillende enveloppen uit het hoofdlijnenakkoord gegeven in de cMEV?

Antwoord:

In de cMEV werd de Envelop gerichte lastenverlichting burgers vanaf 2025 technisch ingevuld door middel van een verlaging van het tarief eerste schijf in box 1. In de MEV is de lastenverlichting nader ingevuld (zie miljoenennota).

De envelop kwetsbare groepen uit het hoofdlijnenakkoord werd in de cMEV nog niet in de koopkracht- en armoedecijfers meegenomen, maar wel in het budgettaire beeld. In de MEV is deze envelop ingevuld conform de miljoenennota. Onder de maatregelen vallen het faciliteren van schoolmaaltijden en een samenhangend pakket gericht op het aanpakken van problematische schulden.

Voor een aantal beleidsopgaven is in het hoofdlijnenakkoord geld gereserveerd. Deze zijn budgettair verwerkt in de ramingen van het CPB, maar zijn nog niet met concrete maatregelen ingevuld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de uitgaven aan agrarisch natuurbeheer door boeren, investeringen in betere ouderenzorg, woningbouw, en in goed bestuur en de rechtstaat. Voor de verdeling van deze middelen over loon, materieel, etc hanteert het CPB standaard verdeelsleutels tot er een nadere invulling beschikbaar is.

2

Op welke manier verschilt het basispad van de MEV ten opzichte van die van de cMEV?

Antwoord:

Tussen de cMEV en de MEV verwerkt het CPB alleen de aanpassingen in de begroting uit de miljoenennota. Er wordt geen update van het macro-economische beeld gemaakt. De verschillen tussen de cMEV en de MEV zijn dus uitsluitend het gevolg van de aanpassingen in de begroting die zijn opgenomen in de miljoenennota.

3

Kunt u uitdrukken hoe ver de groep huishoudens in armoede gemiddeld onder de armoedegrens leeft? Is het mogelijk dit in meerjarig perspectief te plaatsen?

Antwoord:

Het CPB heeft geen raming gemaakt van hoe ver mensen onder de armoedegrens leven.

4

Kunt u een overzicht geven van alle lastenverlagende maatregelen in 2025 incl. de bijbehorende bedragen? Kunt u hetzelfde overzicht geven van de lastenverzwarende maatregelen?

Antwoord:

Het CPB heeft geen integraal overzicht van alle maatregelen die ingaan in 2025, omdat er naast het nieuwe beleid ook al maatregelen in het basispad besloten liggen. In de raming wordt het aangeleverde beleid uit de miljoenennota ten opzichte van dit basispad verwerkt. In de doorrekening van het hoofdlijnenakkoord (HLA) heeft het CPB berekend wat het effect is van de beleidsmaatregelen uit het HLA op de overheidsfinanciën ([link](#)).

5

Kunt u een overzicht geven van alle maatregelen (lasten, uitgaven en intensiveringen) die plaatshebben in 2025? Welke zijn van het oude kabinet en welke zijn van het hoofdlijnenakkoord (incl. bedragen)?

Antwoord:

Het CPB heeft geen integraal overzicht van alle maatregelen die ingaan in 2025, omdat er naast het nieuwe beleid ook al maatregelen in het basispad besloten liggen. In de raming wordt het aangeleverde beleid uit de miljoenennota ten opzichte van dit basispad verwerkt. In de doorrekening van het hoofdlijnenakkoord (HLA) heeft het CPB berekend wat het effect is van de beleidsmaatregelen uit het HLA op de overheidsfinanciën ([link](#)).

6

Wat is de hoogte van het WML in euro's per maand en per jaar waarmee gerekend wordt. Is dit inclusief vakantietoeslag? Is dit het niveau van juli 2024 of vooruitlopend op het niveau van januari 2025?

Antwoord:

In de MEV 2025 wordt gerekend met de volgende bedragen voor het wml. De bedragen per maand kunnen worden bepaald door het jaarbedrag door twaalf te delen. In de bedragen is zowel de aanpassing in januari als in juli meegenomen. Onderstaande bedragen zijn exclusief vakantietoeslag.

	2024	2025	2026	2027	2028
Bruto wml uurloon (exclusief vakantiegeld, euro)	13,47	14,2	14,74	15,28	15,83
Bruto wml per jaar (exclusief vakantiegeld, euro)	25.218	26.586	27.598	28.606	29.635

7

Wat is de koopkracht p/m en p/j van een persoon of huishouden op 100% van het WML?

Antwoord:

Het CPB maakt geen koopkrachtramingen van zogenoemde voorbeeldhuishoudens. Een huishouden met een besteedbaar inkomen van 100% van het wettelijk minimumloon zit in de MEV-raming in de inkomensgroep die tot 112% van het wettelijk minimumloon loopt. De mediane koopkrachtontwikkeling van deze groep in 2025 is 0,5%. Maar er is veel spreiding in deze groep: 5% van deze groep gaat er tot -1,2% op achteruit, 5% gaat er ten minste 1,8% op vooruit. Hoe de koopkracht van deze groep zich zal ontwikkelen komend jaar, hangt sterk af van kenmerken van dit huishouden.

8

Wat is de historische koopkrachtgroei per jaar per groep voor de afgelopen 24 jaar?

Antwoord:

Voor de huidige indeling naar groepen - waarin de koopkrachtramingen worden gepresenteerd – zijn er cijfers beschikbaar vanaf 2011. Daarvoor verwijzen we naar bijlage 18 in de verzamelde bijlagen bij de MEV: <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/verzamelde-bijlagen-mev2025-17-september.xlsx>.

9

Op welke manier worden bezuinigingen (of minder meer) op het onderwijs meegenomen in de berekening van koopkrachteffecten voor verschillende groepen?

Antwoord:

Mutaties in de onderwijsuitgaven hebben geen effect op de koopkrachtramingen van het CPB.

10

Op welke manier worden bezuinigingen (of minder meer) op de zorg meegenomen in de berekening van koopkrachteffecten voor verschillende groepen?

Antwoord:

Mutaties in de zorguitgaven hebben geen direct effect op de koopkrachtramingen van het CPB, maar werken wel door op de zorgpremies en de daaruit volgende zorgtoeslag, die beide wel worden meegenomen in de koopkrachtberekeningen.

11

Welke 5 variabelen hebben het grootste verklarende effect op de ontwikkeling (gebrek aan afname) van de kinderarmoede in de modellen van het CPB?

Antwoord:

In het basispad loopt zowel de armoede als de kinderarmoede gedurende de kabinetsperiode licht op. Dit komt doordat de armoedegrens harder stijgt dan de inkomens van mensen met een inkomen onder de armoedegrens. De armoedegrens stijgt onder meer met de geraamde inflatie. Ook de consumptiegroei draagt bij aan de stijging van de armoedegrens. De inkomensgroei wordt onder meer bepaald door de geraamde ontwikkeling van lonen en uitkeringen. Beleidsmatig is naast de algemene lastenverlichting vooral de ontwikkeling van het kindgebonden budget van belang voor het verloop van de kinderarmoede.

12

Wat verklaart dat armoede onder volwassenen wel afneemt, maar onder kinderen niet?

Antwoord:

De maatregelen die het kabinet neemt om een toename van de armoede te voorkomen, zijn bijvoorbeeld het verlagen van het tarief van de eerste schijf in box 1, het verhogen van de huurtoeslag en het bevriezen van de afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het referentieminimumloon voor de bijstand. Dit zijn maatregelen die veel huishoudens met lage inkomens helpen, ongeacht of zij kinderen hebben. Echter hebben huishoudens met kinderen te maken met hogere kosten dan huishoudens zonder kinderen. De enige maatregel die het kabinet neemt om specifiek deze huishoudens te ondersteunen, is het jaarlijks verhogen van het kindgebonden budget. Deze verhoging is voldoende om te voorkomen dat meer kinderen in armoede leven, maar onvoldoende om dit aantal te doen afnemen.

13

Welke effecten hebben de bezuinigingen op onderwijs (en minder meer) op de kinderarmoede?

Antwoord:

Mutaties in de onderwijsuitgaven hebben geen effect op de raming van de kinderarmoede die het CPB maakt.

14

Hoeveel huishoudens bevinden zich in elk percentiel?

Antwoord:

In 2024 zijn er ongeveer 8,4 miljoen huishoudens in Nederland. Dat betekent dat een percentiel uit 84.000 huishoudens bestaat.

15

Welke 5 variabelen hebben het meeste effect (verklarende waarde) op de ontwikkeling van het AIQ? Met andere woorden: waarom stopt de daling van het AIQ in de modellen van het CPB?

Antwoord: De arbeidsinkomensquote (aiq laat het aandeel zien van het arbeidsinkomen (beloning van werknemers plus het gemengd inkomen van zelfstandigen) in het totale verdiende inkomen. Het totale inkomen bestaat naast het arbeidsinkomen uit het netto-exploitatieoverschot van bedrijven (de operationele winst). Het arbeidsinkomen groeit de komende jaren sterker dan het netto-exploitatieoverschot. De geraamde loongroei is relatief hoog in reactie op de sterke toename van de inflatie in de afgelopen jaren en de krappe arbeidsmarkt. Tegelijkertijd neemt de afzetprijsstijging af: na jaren van hoge inflatie normaliseren de prijsstijgingen. Hierdoor groeien de winsten van bedrijven minder.

16

Welk effect heeft de maatregel 'verruimen renteaftrekbeperking van 20% naar 25%' op de koopkracht van verschillende groepen? Heeft dit een positief effect op de koopkracht van de onderste 50% huishoudens? Welke groep heeft hier het meeste voordeel bij?

Antwoord:

Het verruimen van de renteaftrekbeperking heeft betrekking op de vennootschapsbelasting (vpb), de belasting op de winst van bedrijven. Deze loopt niet mee in de koopkrachtberekeningen van huishoudens.

17

Welk effect heeft de maatregel 'afschaffen ('niet invoeren') belasting op inkoop eigen aandelen' op de koopkracht van verschillende groepen? Heeft dit een positief effect op de koopkracht van de onderste 50% huishoudens? Welke groep heeft hier het meeste voordeel bij?

Antwoord:

Belastingen op de inkoop van eigen aandelen lopen niet mee in de koopkrachtberekeningen.

18

Welk effect heeft de maatregel 'verlagen belastingtarief box-2' op de koopkracht van verschillende groepen? Heeft dit een positief effect op de koopkracht van de onderste 50% huishoudens? Welke groep heeft hier het meeste voordeel bij?

Antwoord:

Het verlagen van het box 2-tarief zorgt ervoor dat de koopkracht van huishoudens met box 2-inkomen verbetert. Huishoudens met box 2-inkomen hebben vaak een wat hoger inkomen, waardoor in de koopkrachtraming vooral de hogere inkomensgroepen profiteren van deze maatregel. Zie ook de CPB-publicatie 'Inkomens en belastingen aan de top' voor een indruk op welke plek in de inkomensverdeling huishoudens met box 2-inkomen vooral zitten:

<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Publicatie-Inkomens-en-belastingen-aan-de-top.pdf>.

19

In de concept MEV 2025 (dus cMEV, niet MEV) staat op pagina 16 dat "de inkomsten van de overheid toenemen vanwege hogere belastingen op arbeid en pensioen, vooral door het afbouwen van de hypotheekrenteaftrek". Kunt u toelichten om welke hogere belastingen op arbeid en pensioen het hier gaat? En op welke afbouw van de hypotheekrenteaftrek wordt hier bedoeld? De afbouw van het maximumtarief naar het tarief eerste schijf is immers al voltooid en de afbouw van de Wet Hillen is budgettair in omvang beperkt.

Antwoord:

Sinds 2012 mag alleen van hypotheekrenteaftrek waarop minimaal annuïtair wordt afgelost de rente van de inkomstenbelasting worden afgetrokken. Dat zorgt ervoor dat de hypotheekrenteaftrek langzaam afbouwt. De hogere belastingen op arbeid worden daarnaast veroorzaakt door een hogere participatiegraad in de toekomst. De hogere belastingen op pensioen worden voorts mede veroorzaakt doordat het aantal gepensioneerden toeneemt.

20

Bij een aantal dossiers is sprake van grondslagerosie (denk bijvoorbeeld aan de brandstofaccijnzen). Zijn er ook dossiers waar in de toekomst de opbrengst ook toeneemt door het tegenovergestelde effect? Dan denk ik bijvoorbeeld aan de erfbelasting in het licht van de uitstervende babyboomgeneratie. Hoe werkt dat effect door in de CPB-modellen en de raming van de belastingopbrengsten? Geldt een dergelijk effect ook voor andere belastingen?

Antwoord:

Grondslagerosie speelt met name als belastingen een dual doel hebben: geld ophalen voor de overheid enerzijds en gedrag van burgers en bedrijven beïnvloeden anderzijds (zie ook SBR 2023). Belastingen die leiden tot een groeiende grondslag op lange termijn zijn onwaarschijnlijk. Er zijn wel een aantal langjarige trends die ervoor zorgen dat enkele belastingen naar verwachting in omvang

toenemen in de toekomst. In de CPB-modellen wordt gerekend met constante arrangementen, waarbij de overdrachten aan en van de overheid per cohort gelijk worden gehouden als aandeel van het inkomen. Verschuivingen in de bevolkingsopbouw (grotere of kleinere cohorten) zorgen er dan voor dat sommige belastingen toe- of afnemen in omvang. Dat zijn inderdaad de erfbelasting, maar ook de belastingen op (tweede en derde pijler) pensioenen. De toename in de erfbelasting is tot en met 2038 naar verwachting beperkt in omvang (gemeten in procenten bbp), de toename in de belasting op pensioenen tot en met 2038 is kleiner dan 1% bbp per jaar.

21

Blijft het kabinet ook voor 2025 de cao-lonen marktsectoren volgen voor de kabinetsbijdrage voor de arbeidsvoorwaardenontwikkeling (referentiemodel)?

Antwoord: Of het kabinet ook in 2025 de cao-loongroei in de marktsector blijft volgen voor de kabinetsbijdrage voor de arbeidsvoorwaardenontwikkeling is aan het kabinet, niet aan het CPB. In onze raming hebben wij aangenomen dat de referentiesystematiek ook in 2025 van toepassing zal zijn voor de cao's die nog niet afgesloten zijn.

22

Welke maatregelen zijn onderdeel van het geraamde overheidstekort? Zijn bijvoorbeeld alle voorgenomen bezuinigen door het kabinet hierin verwerkt voor het gehele bedrag?

Antwoord:

In de raming is het aangeleverde beleid uit de miljoenennota het uitgangspunt. Op sommige punten wijkt het CPB af van deze uitgangspunten. Deze beleidsmatige verschillen zijn toegelicht in de bijlage van het Verantwoordingsdocument (p. 34-36, [link](#)).

23

Kunt u oorzaak van de lagere koopkrachtstijging t.o.v. de cMEV nader omschrijven? Wat waren de tarieven box 1 in de cMEV? Hoeveel was de maximale algemene heffingskorting bij de cMEV en hoeveel is deze nu?

Antwoord:

Zie voor de tarieven van box 1 en de maximale algemene heffingskorting (AHK) in de cMEV en de MEV onderstaande tabel:

	2024	2025	2026	2027	2028
<i>Tarieven box 1</i>					
Tarief eerste schijf (cMEV)	36,97%	35,72%	35,62%	35,67%	35,58%
Tarief eerste schijf (MEV)	36,97%	35,82%	35,60%	35,51%	35,36%
Tarief tweede schijf (cMEV)	49,50%	49,50%	49,50%	49,50%	49,50%

Tarief tweede schijf (MEV)	49,50%	49,50%	49,50%	49,50%	49,50%
----------------------------	--------	--------	--------	--------	--------

Algemene heffingskorting

Maximale AHK (cMEV)	3.362	3.403	3.527	3.630	3.714
Maximale AHK (MEV)	3.362	3.068	3.182	3.275	3.351

24

Wat was de raming van personen in armoede in de cMEV, wat is het verschil met de MEV en hoe wordt dit verschil verklaard? Kunt u hetzelfde zeggen over kinderen in armoede?

Antwoord:

	2024	2025
<i>Armoede (in %)</i>		
cMEV	4,5	4,1
MEV	4,5	4,4
Vershil	0,0	0,3
<i>Kinderarmoede (in %)</i>		
cMEV	4,7	4,6
MEV	4,7	4,7
Vershil	0	0,1

De raming van het aandeel personen in armoede komt in de MEV in 2025 0,3 procentpunt hoger uit dan in de cMEV. Voor kinderarmoede geldt dat de raming in de MEV 0,1 procentpunt hoger uitkomt dan in de cMEV. De voornaamste redenen dat beide ramingen hoger liggen in de MEV dan in de cMEV, zijn de verhoging van het tarief van de eerste schijf in box 1 (t.o.v. het tarief dat in de cMEV werd gehanteerd) en de verlaging van de maximale algemene heffingskorting met 335 euro in 2025 (zie ook vraag 23). De kinderarmoede neemt iets minder toe dan de totale armoede, doordat het kindgebonden budget in 2025 extra is verhoogd.

25

Wordt ook uitgerekend wat de koopkrachteffecten voor ZZP'ers en andere ondernemers zijn? Op welke manier werken maatregelen die ondernemers en ZZP'ers treffen nu door in de koopkrachtcijfers?

Antwoord:

In de koopkrachtberekeningen van het CPB worden ib-ondernemers en directeuren-groootaandeelhouders meegenomen, maar niet als aparte groep uitgesplitst. De koopkrachtberekeningen zijn gebaseerd op het Inkomenspanelonderzoek van het CBS. Dat is een representatieve steekproef van 100.000 huishouders, waarin ook ib-ondernemers en directeuren-groootaandeelhouders en hun inkomensbestandsdelen zijn opgenomen. Fiscale regelingen die het

besteedbaar inkomen van deze groepen beïnvloeden worden meegenomen, zoals de zelfstandigenaftrek, mkb-winstvrijstelling en het box 2-tarief.

26

Kunt u in absolute cijfers aangeven hoeveel een gemiddeld huishouden erop vooruit zal gaan in 2025?

Antwoord:

Een doorsnee huishouden gaat er in 2025 0,7% op vooruit. Dat is circa 320 euro.

27

Kunt u de precieze verschillen voor alle inkomensgroepen t.o.v. de cMEV verklaren? Door welke maatregelen wordt dit verschil veroorzaakt?

Antwoord:

Over de hele linie gaan groepen in de MEV in 2025 er minder op vooruit dan in de cMEV. Dit komt voornamelijk door de verlaging van de maximale algemene heffingskorting met 335 euro in 2025. Deze verlaging treft alle groepen, maar de laagste inkomensgroepen wordt het hardst geraakt, omdat veel van hen de maximale korting ontvangen en door de verlaging 335 euro meer belasting gaan betalen. Relatief aan hun inkomen is dit bovendien een flink bedrag. Tegelijkertijd wordt het startpunt voor de afbouw van de AHK juist verhoogd in 2025, wat juist een positief koopkrachteffect heeft op alle groepen. Met name de lage inkomensgroepen hebben hier baat bij. Toch is het positieve effect van deze maatregel kleiner dan het negatieve effect van de verlaging van de maximale AHK.

Daarnaast ging het CPB in de cMEV nog uit van een verlaging van 25 euro van de eigen bijdrage in de huurtoeslag in 2025. In de MEV is deze verlaging bijgesteld naar 11 euro en verschoven naar 2026, waardoor ontvangers van de huurtoeslag een minder positieve koopkrachtontwikkeling zien in 2025. De bijstelling in de huurtoeslag heeft voornamelijk een effect op de laagste inkomensgroep.

Ten slotte is het tarief van de eerste schijf in box 1 in de MEV verhoogd ten opzichte van het tarief dat in de cMEV werd gehanteerd. Ook deze maatregel zorgt voor de onderste twee inkomenskwintielen voor een klein negatief koopkrachteffect.

28

Kunt u de kerngegevens voor Nederland in tabel 1.1 zoveel mogelijk doortrekken naar 2028 en alle bedragen per jaar vermelden in de plaats van het vermelden van een gemiddelde, zoals in tabel 1.2?

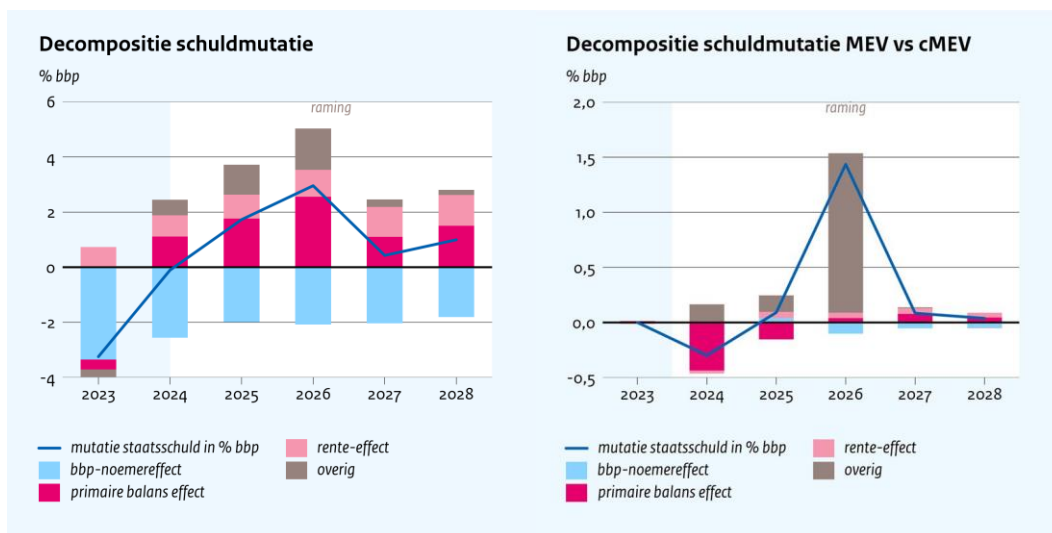
Antwoord: In de bijlagen met lange reeksen die op onze website te vinden zijn ([verzamelde-bijlagen-mev2025-17-september.xlsx \(live.com\)](#)) zijn de kerngegevens in bijlage 01 per jaar t/m 2028 te vinden.

29

Zijn er nog andere oorzaken naast de onderhandse lening aan TenneT waardoor de EMU-schuld in 2028 hoger ligt?

Antwoord:

In onderstaande linker figuur uit het Verantwoordingsdocument is de oorzaak van de jaarlijkse verandering van de schuldquote uitgesplitst naar primair saldo (saldo van inkomsten en uitgaven exclusief rente), rente-uitgaven, bbp-groei en overige uitgaven, die niet saldo-relevant maar wel schuld-relevant zijn. In die laatste categorie valt de lening aan TenneT. Hier is te zien dat de schuld met name groeit door primaire tekorten en door rente-uitgaven. In de rechter figuur is te zien dat de additionele lening aan TenneT van circa 19 mld euro de grootste factor is voor de schuldtoename sinds de cMEV. De rente-uitgaven vallen daarnaast iets hoger uit, maar het primair saldo en het noemereffect zorgen juist voor een wat betere schuld in 2028 t.o.v. de cMEV.

30

Kunt u wat betreft tabel 2.2 weergeven wat het effect is van het kabinetsbeleid op de beleidsmatige lastenontwikkeling en dit uitsplitsen in gezinnen, bedrijven en buitenland? M.a.w. met hoeveel worden de lasten jaarlijks verlaagd dan wel verhoogd voor gezinnen, bedrijven en buitenland door het toedoen van het nieuwe kabinet?

Antwoord: In de raming lopen effecten van oud en nieuw beleid door elkaar heen, deze worden in de raming niet uitgesplitst door het CPB. Voor de afzonderlijke effecten van het beleid uit het

hoofdpijnenakkoord verwijzen we u graag naar de separate doorrekening: [Analyse budgettaire en economische effecten van het hoofdpijnenakkoord 2025-2028 | CPB.nl](#)

31

Kunt u Tabel 2.2 van het Verantwoordingsdocument voor de daar onderscheiden groepen en het totaal nader uitsplitsen zodat het effect van het kabinetsbeleid (HLA en augustusbesluitvorming) ten opzichte van het basispad separaat zichtbaar wordt (Verantwoording MEV, p. 18)? - Kunt u eenzelfde tabel maken voor het effect van het kabinetsbeleid op de ontwikkeling van de beleidsmatige lasten voor te onderscheiden categorieën inkomen en arbeid, vermogen en winst, klimaat en milieu en overig (Verantwoording MEV, p. 18)?

Antwoord: In de raming lopen effecten van oud en nieuw beleid door elkaar heen, deze worden niet uitgesplitst door het CPB. Voor de afzonderlijke effecten van het beleid uit het hoofdpijnenakkoord verwijzen we u graag naar de separate doorrekening: [Analyse budgettaire en economische effecten van het hoofdpijnenakkoord 2025-2028 | CPB.nl](#)